

El tema d'aquest curs serà la LOE, el marc legislatiu que de forma progressiva s'està aplicant al nostre país. Aquest article dona entrada a alguns dels elements més rellevants que la llei planteja i en els números següents de la revista s'aprofundirà en cadascun d'ells procurant-ne, si cal, una mirada crítica.

S'ha acabat l'estiu. Les vacances (la platja, la muntanya, l'esport, la participació en accions de cooperació...) ja només són un record que s'actualitza amb les fotos i les explicacions als companys i companyes. El nou curs ja és aquí i els amics de GUIX em demanen que faci una proposta per al Tema del curs referida a la LOE.

Accepto l'encàrrec. Quan em poso a pensar-hi, parteixo de la premissa que la Llei Orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació és una realitat que s'està aplicant, d'una manera progressiva i amb relativa normalitat, a les escoles i als instituts (mentre escric aquestes línies, acaba de fer-se pública la nova regulació del batxillerat, per bé que els centres ja feia temps que hi treballaven). Des d'aquesta perspectiva, cal anar una mica més enllà de la mera descripció, per tal de considerar els reptes i els interrogants inherents a la posada en pràctica. Es tracta de fer una lectura aprofundida i, si cal, crítica, d'alguns elements de la Llei.

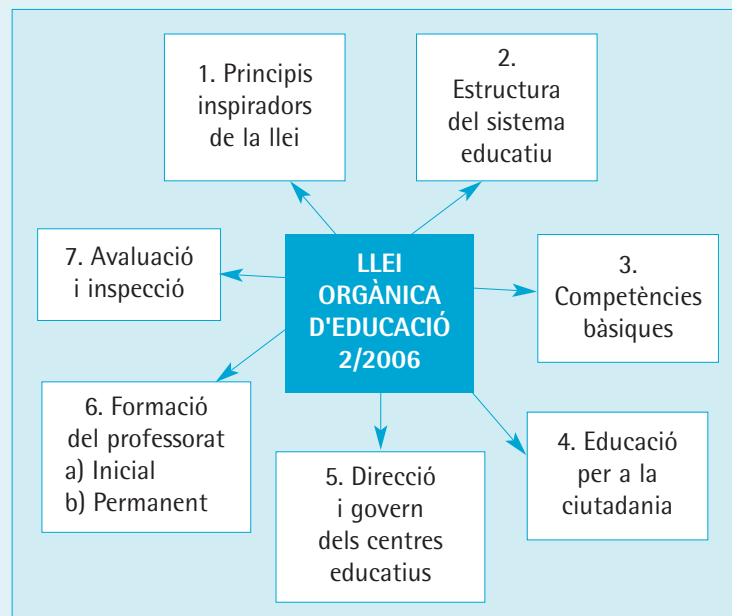
En aquesta primera entrega, es fa una breu presentació dels elements que s'analitzaran amb més detall en números successius, amb la intenció que esdevingui un punt de partida per als lectors i, també, per a les persones que assumiran l'autoria dels diversos articles. Es tracta d'un conjunt de professionals de prestigi reconegut, d'arreu de l'Estat, a qui agraeixo la predisposició a col·laborar-hi.

Els aspectes que s'hi tractaran, apareixen reflectits al quadre 1. A continuació, se'n fa una presentació breu.

Els principis: qualitat, equitat, inclusió i esforç

Els grans principis que orienten la Llei s'expressen al preàmbul i a l'article primer. L'orientació vers l'aprenentatge i els progrés dels nois i les noies, l'expressió última del qual es plasma

Quadre 1. Elements per a l'anàlisi de la LOE

en l'índex d'alumnes que obtenen el títol a la fi de l'escolarització obligatòria, constitueix, sense cap mena de dubte, el nord que orienta el canvi legislatiu. Ara bé, la qualitat ha de ser per a tothom i, per tant, ha d'anar indissociablement unida a l'equitat, és a dir, a l'adopció de mesures compensatòries de les dificultats, que garanteixin la inclusió, que evitin la segregació. Des d'un punt de vista ideològic, hi ha un acord unànime en relació amb aquesta qüestió; ara bé, les coses són notablement diferents quan observem la realitat quotidiana dels centres. La divergència entre els plantejaments ideològics i la realitat cada vegada és més gran. Què s'hi pot fer? Cap on hem d'anar? Es tracta de treballar per escurçar-la (assumint que potser mai no arribarem a assolir el nord desitjat) o bé es tracta d'acceptar la realitat, de fer-la nostra i d'adequar-hi el discurs?¹.

En íntima connexió amb aquesta qüestió, ja hi ha un tercer principi que, per bé que des d'alguns posicionaments havia estat rebutjat com a manifestació de les ànsies selectives de la llei anterior, sembla de justícia posar sobre la taula. Es tracta de reconèixer, sense embuts ni eufemismes, que l'aprenentatge implica un esforç que ha d'ésser estimulat i reconegut, en primer lloc, per part de l'alumnat, però també per part del professorat i de les famílies que han de contribuir-hi.

Estructura del sistema educatiu

La LOE respecta els fonaments estructurals del sistema educatiu establerts a la LOGSE. Els canvis que hi introdueix són

pocs. L'educació infantil es torna a estructurar en dos cicles i deixa de plantejar-se l'existència d'una educació preescolar de caràcter educativoassistencial (mesures contemplades a la LOCE que gairebé no van tenir temps de ser portades a la pràctica). L'educació primària es manté pràcticament igual com estava; l'educació secundària obligatòria deixa d'organitzar-se en dos cicles per passar a ser de quatre cursos (el darrer dels quals presenta algunes característiques singulars) i el batxillerat passa a tenir únicament tres modalitats (en lloc de les quatre que hi havia fins ara). També s'hi introdueixen alguns canvis terminològics: a secundària no es parla d'assignatures, sinó de matèries.

En termes generals, podem dir que es manté l'estructura instaurada per la LOGSE, amb l'afegit d'alguns canvis de poca entitat.

La divergència entre els plantejaments ideològics i la realitat cada vegada és més gran. Què s'hi pot fer? Cap on hem d'anar?

Competències bàsiques

La incorporació de les competències bàsiques no és una novetat absoluta. A la LOCE, ja se'n parlava, tot relacionant-les amb els objectius i els continguts. La LOE defineix el currículum com el conjunt d'«objectius, competències bàsiques, continguts, mètodes pedagògics i criteris d'avaluació per a cadascun dels ensenyaments reglats» (article 6.1). Defineix les

competències com «allò que un/a jove ha d'haver desenvolupat a la fi de l'escolarització obligatòria per aconseguir la seva realització personal, exercir la ciutadania activa, incorporar-se a la vida activa d'una manera satisfactòria i adoptar una actitud d'aprenentatge permanent al llarg de tota la vida». Finalment, identifica les vuit competències bàsiques que ja són prou conegudes, tot basant-se en els treballs previs del projecte DeSeCo (Definició i Selecció de Competències) impulsat per l'OCDE.

Més enllà de la visió normativa, la introducció de les competències bàsiques al currículum planteja un conjunt de reptes i d'interrogants als centres i als professionals. N'esmentem alguns: són una cosa nova o ja formaven part de la pràctica educativa? Com les adquireixen o les desenvolupen els alumnes? Com s'avalua en quin grau s'han adquirit o s'han desenvolupat? Com s'integren en els dissenys curriculars (programacions)? Com es vinculen a les àrees curriculars o a les matèries? Quines repercussions o efectes pot tenir en els centres l'adopció d'un enfocament competencial? i, finalment, quines repercussions o efectes pot tenir en la feina quotidiana dels mestres i els professors?

Educació per a la ciutadania

Un dels aspectes que ha generat (i que continua generant) més soroll mediàtic de la Llei fa referència a la matèria d'educació per a la ciutadania i els drets humans. Han estat

múltiples els motius pels quals ha esdevingut un tema habitual als diaris i als informatius, arran del posicionament contraposat que hi han mantingut el Govern i l'oposició: un primer avantprojecte de Llei va ser objecte d'un informe crític per part del Consell d'Estat, la manera com se'n planteja la introducció al preàmbul de la Llei (fent una referència explícita a la Llei Orgànica de mesures de protecció integral contra la violència de gènere), els continguts dels primers esborranys d'ensenyaments mínims, el posicionament dels centres privats catòlics en relació amb certs continguts, la lectura diversa que han fet algunes comunitats autònomes del precepte legal... Tot plegat ha generat interrogants i advertiments (de signe ben divers en funció del bàndol en el qual hom se situa) pel que fa a la intencionalitat (adoctrinament ideològic o conscienciació ciutadana?) que l'orienta. Al capdavall, a l'educació primària, s'imparteix en un dels dos darrers cursos; a l'educació secundària, en un dels tres primers, atès que a quart hi ha la matèria d'educació èticocívica, d'unes característiques semblants. Pel que fa al desplegament curricular que se n'ha fet en cada context, es troba en mans dels equips docents i de les editorials.

Direcció i govern dels centres

Després del parèntesi de la LOCE, amb la seva aposta decisiva per accentuar la intervenció de l'Administració en la selecció de directors (matisada de diverses maneres segons

les comunitats autònomes) i l'increment del caràcter executiu de la direcció (relegant el Consell Escolar a òrgan de participació en el control i la gestió), la LOE fou presentada com un retorn al model participatiu que es visualitza, sobretot, en el fet que el Consell Escolar torna a tenir la consideració d'òrgan de govern.

Pel que fa a la direcció, continua vigent el model selectiu, per bé que s'introdueixen alguns canvis en la composició de la comissió de selecció, amb la qual cosa retorna el poder de decisió més gran al claustre (almenys, un 50% dels membres han de ser docents). No aporta, en canvi, avenços significatius pel que fa a l'avaluació de la funció directiva, a la formació i al desenvolupament professional dels directius en exercici, a la carrera directiva o a l'accés dels directius amb experiència, formació i avaluació positiva reconegudes a uns altres nivells del sistema.

Formació del professorat. Inicial i permanent

La LOE continua fent la distinció –hereva de lleis anteriors– entre la formació inicial (titulació acadèmica requerida per a l'accés a la docència) i la formació continuada (actualització pedagògica i didàctica). Pel que respecta al primer dels aspectes, a banda de la transformació de la formació universitària derivada del nou espai europeu d'educació superior, la novetat principal fa referència a l'exigència del títol de postgrau per accedir a l'educació secundària. Pel que respecta a

la formació permanent, la novetat principal apunta (article 101) l'establiment d'un model de tutoria i acompanyament dels novells a càrrec de docents amb experiència, alhora que estableix dues figures professionals: el professor tutor i el professor en formació. Es tracta, sens dubte, d'una iniciativa interessant que, a casa nostra, ja s'està duent a terme a través del programa «Comencem bé!», del Departament d'Educació. Els resultats que es desprenen d'un dels primers estudis realitzats² posen de manifest un panorama prou reeixit. S'hi detecten, tanmateix, alguns aspectes millorables pel que fa a la delimitació del programa formatiu, a la preparació dels formadors i tutors i als materials que convé anar corregint per als anys venidors.

Avaluació i inspecció

Al títol VI de la Llei, s'hi estableixen quatre àmbits bàsics d'avaluació: a) del conjunt del sistema educatiu (plans plurianuals i elaboració d'un sistema estatal d'indicadors de l'educació), b) avaluacions diagnòstiques, orientades a comprovar el grau d'assoliment de les competències bàsiques per part de l'alumnat, que es realitzen a quart de primària i a segon d'ESO, posant un èmfasi especial a afavorir l'ús formatiu dels resultats que se'n despreguin, tot evitant l'elaboració de rànquings de centres. Pel que fa als dos darrers àmbits: c) avaluació de centres i d) avaluació de la funció directiva, no s'hi observen novetats significatives. En aquest context, la ins-

pecció (en connexió amb els instituts d'avaluació) està cridada a assumir un paper rellevant en l'avaluació i la millora del sistema. Tanmateix, no s'observen modificacions d'impacte en relació amb lleis anteriors.

La tria dels set àmbits d'anàlisi que s'han apuntat, respon a un criteri funcional: es tractava de seleccionar un tema per a cada número de la revista, comptant que l'apartat dedicat a la formació del professorat dona lloc a dues aportacions: inicial i permanent. No ha estat fàcil triar-los, atès que els aspectes que calia analitzar-ne haurien pogut ésser molts més: el model d'escola inclusiva, la doble xarxa de centres sostinguts amb fons públics, el finançament dels centres privats concertats, el dret de l'alumnat a l'escolarització fins als divuit anys i el deure fins als setze, l'atenció a la diversitat, el tractament de les llengües estrangeres, els criteris de promoció d'alumnes a l'ensenyament obligatori, el foment de la convivència a través de plans específics, el dret dels pares i les mares a triar centre escolar per als seus fills i filles, les possibilitats i limitacions de les autonomies en el desplegament de la llei, així com la capacitat de promulgar-ne de pròpies...

Els criteris que s'han tingut en compte en l'elecció han estat diversos: la incidència en la pràctica educativa (les competències bàsiques), l'impacte social (l'educació per a la ciutadania), els reptes de futur (l'avaluació diagnòstica i la reforma de la formació inicial dels mestres i professors), al costat d'altres aspectes que sembla obligat tenir en compte en qualsevol canvi legal (els canvis estructurals o de nomenclatura i la participació en el govern dels centres). En conjunt, hem procurat

establir un panorama general que s'anirà engrunant i perfilant en futures entregues.

Espero haver-la encertat!

Que tinguem tots un bon curs 2008-2009!

HEM PARLAT DE:

- Política i legislació educativa.
-

Notes

1. Aquesta qüestió, entre d'altres, és tractada a: TEIXIDÓ, J. (2007): *L'escola respira calma. Conferència pronunciada a la XIX Jornada de Reflexió del Consell Escolar de Catalunya* [en línia]. <<http://www.joanteixido.org/cat/respiracalma.htm>>
2. En el moment de lliurar aquest text a impremta, la professora Laura Serrats fa els darrers retocs al treball *La tutoria del professorat novell*, amb què acredita la seva suficiència investigadora a la Universitat de Girona. Hi aporta dades inèdites referides a les percepcions i a les dificultats que han d'afrontar els tutors del professorat novell en l'exercici d'aquesta funció.

Joan Teixidó Saballs
GROC. Universitat de Girona

joan.teixido@udg.edu